

KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE¹ MÜCADELEDE SİĞINMAEVİ SONRASI DESTEK HİZMETLERİNİN ÖNEMİ²

Ayşe AYDIN³

ÖZET

Kadına yönelik şiddetle mücadelenin temel hedeflerinden bir tanesi kadının şiddetten korunmasıdır. Sığınmaevleri, şiddet gören kadının maruz kaldığı şiddet ortamından uzaklaşıp, güvenli bir ortamda kalmasına olanak sağlayarak bu hedefin yerine getirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Kadına yönelik şiddetle mücadele çalışmalarının nihai hedefi ise toplumsal cinsiyet eşitsizliği temelli şiddetin tümüyle ortadan kaldırılmasıdır. Bu hedefe ulaşılabilmesi, kadını şiddetten korumak amacıyla sığınmaevlerinde verilen hizmetlerin yanı sıra farklı kurum ve kuruluşların işbirliğinde bir dizi destek hizmetini daha gerekli kılmaktadır. Sığınmaevi sonrası ihtiyaç duydukları destek hizmetlerine ulaşamayan kadınların, yeniden sığınmaevine dönmek zorunda kalmalarının sıklıkla karşılaşılan bir durum olması, bu hizmetlerin önemini ortaya koymaktadır. Bu çerçevede çalışma, maruz kaldıkları şiddetten uzaklaşabilmek için sığınmaevlerine gelen kadınların özellikle öğrenim ve sosyo-ekonomik durumlarına ilişkin değişkenler göz önünde bulundurularak, sığınmaevi sonrasındaki süreçte ihtiyaç duyabilecekleri destek mekanizmalarının nasıl düzenlenebileceği sorusuna odaklanmaktadır. Çalışma, Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi hükümleri esas alınarak, şiddet gören kadınların benzer mağduriyetlere yeniden maruz kalmalarını önleyebilecek şekilde destek hizmetlerinin verilmesinin, kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılması nihai hedefine erişilmesindeki önemini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışmada, şiddet gören kadınlar üzerine nitel araştırma yöntemleri kullanılarak bir sığınmaevinde gerçekleştirilen alan araştırmasının verileri ile “Kadın Konukevi Sonrası Destek Mekanizmaları” konulu çalıştayın verilerinden yararlanılmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda, sığınmaevi sonrası süreçte ihtiyaç duyulan başlıca des-

¹ Bu çalışmada “kadına yönelik şiddet”, “toplumsal cinsiyet eşitsizliği temelli kadına yönelik şiddet” anlamında kullanılmıştır.

² Bu çalışmanın bir bölümü 17-20 Mayıs 2018 tarihleri arasında düzenlenen II. Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Berlin Konferansı’nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

³ Öğr. Gör. Dr., Gazi Üniversitesi, Kadın Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, Ankara, aayseydin@gazi.edu.tr, aaysea@gmail.com

tek hizmetlerinin neler olduğu ve bu hizmetlerin toplumsal cinsiyet eşitsizliği temelli kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılması hedefi doğrultusunda sonuçlar verebilmesi için gerekli mekanizmaların nasıl kurulabileceği belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışma sonuçları; destek hizmetlerinin, şiddet gören kadınların sosyal yardımlara bağımlı bir yaşam sürdürmelerini teşvik etmek yönünde değil; toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışının yaygınlaşmasını sağlayacak yönde sunulması gerektiği şeklinde değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Toplumsal Cinsiyet, Şiddet, Sığınmaevi

THE IMPORTANCE OF THE AFTER-WOMEN'S SHELTER SUPPORT SERVICES FOR COMBATING VIOLENCE AGAINST WOMEN⁴

ABSTRACT

One of the main goals of the combating violence against women is protection of women from violence. Women shelters play an important role in fulfilling this goal by enabling the violent women to move away from the violence they are exposed to and remain in a safe place. The ultimate goal of the combating violence against women is to abolish gender inequality-based violence altogether. The attainment of this goal requires a series of support services in cooperation with different institutions and organizations, as well as services provided in shelters to protect women from violence. The importance of these services is highlighted by the fact that women who cannot reach the support services they need after shelter are often exposed to the need to return to shelter. Within this framework the study focuses on the question of how to organize the supportive services that may be needed in the post-shelter life, taking into account the variables related to the education and socio-economic situation of women coming to shelters in order to escape the violence they are exposed to. Based on the provisions of The Council of Europe Convention on the Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence, the study aims to demonstrate the importance of supporting services to prevent violent women from being re-exposed to similar grievances in reaching the ultimate goal of eliminating violence against women based on gender inequality. The study utilized data from a field research conducted in a women shelter using qualitative research methods on violent women and workshop report on "After- Women's Shelter Supporting Mechanisms". In the light of

---

⁴ In this study the term "violence against women" means "gender-based violence against women".

the data obtained, attempts have been made to determine how the main support services needed after the shelter are, and how to set up the necessary mechanisms so that these services can provide results in the direction of eliminating violence against women based on gender inequality. Based on the results of this study, it is thought that support services should not aim to encourage violent women to live a life dependent on social assistance; rather it should aim at ensuring the widespread understanding of gender equality.

Keywords: Woman, Gender, Violence, Shelter

GİRİŞ

Kadın çalışmaları, farklı disiplinlerden farklı konuların feminist bakış açısıyla incelendiği disiplinler arası bir çalışma alanıdır. Ele alınan konular büyük bir çeşitlilik göstermekle birlikte; toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kaldırılması ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan hak mahrumiyetlerinin giderilmesi hepsinin ortak noktası ve hedefidir. Bu çerçevede kadına yönelik şiddetle mücadele odaklı çalışmaların kadın çalışmaları içinde farklı bir yeri bulunmaktadır. Zira kadına yönelik şiddet bir eğri olarak düşünüldüğünde, bu eğrinin bir ucu kadının mevcut kaynaklarıyla mücadele edebileceği “hafif” şiddet türlerini içermekteyken, diğer ucu kamuoyunda kadın cinayetleri olarak bilinen; kadının yaşam hakkının elinden alınmasına kadar uzanan şiddet türlerini içermektedir. En temel insan hakkı olan yaşam hakkının kadının elinden alınması ise, eşitsizliğin ve hak mahrumiyetlerinin giderilmesine yönelik tüm çalışmaları bir anlamda sıfırlamaktadır. Dolayısıyla, kadın çalışmaları içinde kadına yönelik şiddetle mücadelenin, ayrı bir yere ve öneme sahip olduğunu ileri sürmek yanlış olmayacaktır.

Dünyanın farklı ülkelerinden kadınların yaşadıkları farklı ve/veya benzer sorunların uluslararası düzeyde görünür kılınması amacıyla verilen uzun mücadeleler sonucunda, bugün birçok ülke tarafından kabul edilmiş bulunan “Kadınlara Yönelik Her Türü Ayrımcılığın Bertaraf Edilmesi Sözleşmesi” (CEDAW), kadın çalışmalarına yeni bir ivme kazandırmıştır. Sözleşme, esas itibarıyla, kadının kamusal alanda karşılaştığı ayrımcılıkların giderilmesine yönelik olup kadına yönelik şiddet konusuna ise doğrudan değinmemektedir. Bununla birlikte Sözleşme’nin hazırlanma aşamasından başlayarak hayata geçirilmesiyle devam eden süreçte gösterilen ısrarlı çabalar, uluslararası düzeyde kadına yönelik şiddetin; kadının insan hakları eksenli küresel bir sosyal problem olarak ele alınmasına olanak tanımıştır. Bu çerçevede öncelikle CEDAW Sözleşmesi’nin tavsiye kararlarına 1992 yılında kadına yönelik şiddet konulu “19 Sayılı Tavsiye Kararı” eklenmiş,

sonrasında da 1994 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından “Kadınlara Yönelik Şiddetin Bertaraf Edilmesi Sözleşmesi” kabul edilmiştir. Söz konusu sözleşme, uluslararası hukuk nezdinde bağlayıcı bir nitelik taşımamakla birlikte, Ertürk’ün ifade ettiği gibi “*kadına şiddet konusundaki ilk ve tek normatif çerçeveyi*” (Ertürk, 2014: 74) oluşturması açısından önemlidir. Nitekim “Kadınlara Yönelik Şiddetin Bertaraf Edilmesi Sözleşmesi”, devam eden yıllarda hayata geçirilen kadına yönelik şiddetle mücadele odaklı bölgesel sözleşmelerin bir anlamda zeminini hazırlamıştır.

Bu sözleşmelerden en güncel ve kapsamlı olanı, Türkiye’nin de taraf olduğu ve kısaca daha çok İstanbul Sözleşmesi olarak bilinen “Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi” (bundan böyle İstanbul Sözleşmesi)’dir. İstanbul Sözleşmesi, Türkiye’de kadına yönelik şiddetle ilgili yeni düzenlemeler için de önemli bir yasal dayanak oluşturmuştur. Örneğin 4320 Sayılı “Ailenin Korunmasına Dair Kanun” yerine 6284 Sayılı “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun”un yürürlüğe girmesi İstanbul Sözleşmesi uyarınca gerçekleşmiştir. Nitekim söz konusu kanunda, kanunun uygulanmasında belirli ilkelere uyulacağına dair bir madde de bulunmaktadır. Bu ilkelere biri “*Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler, özellikle Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi ve yürürlükteki diğer kanuni düzenlemeler esas alınır*” şeklindedir (6284 Sayılı Kanun, Madde 1/2, 2012). İstanbul Sözleşmesi ayrıca, 2015 yılında kaleme alınan “Yükseköğretim Kurumları Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutum Belgesi”nin yasal dayanaklarından birini oluşturmaktadır. Sözleşme, bunlara ek olarak, bugün çok sayıda üniversitede cinsel taciz ve saldırıyı önleme amaçlı hazırlanan politika belgelerinin de yasal dayanakları arasında yer almaktadır. Kısaca mevcut durumda İstanbul Sözleşmesi, Türkiye’de kadına yönelik şiddetle mücadele alanında çalışanların bir anlamda elini kuvvetlendiren önemli bir hukuki metin olarak kullanılmaktadır.

Yukarıda çizilmeye çalışılan çerçeve doğrultusunda bu çalışma genel olarak, İstanbul Sözleşmesi’nin, kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılması nihai hedefi doğrultusunda belirlenen alt hedeflerin eş zamanlı ve birbirini tamamlayacak şekilde yerine getirilmesinin önemine dikkati çekmektedir. Buna göre çalışmada, İstanbul Sözleşmesi’nin başlıca hedeflerinden biri olan kadının şiddetten korunmasının, kadına yönelik şiddetle mücadele alanında hizmet veren kurumlar tarafından, İstanbul Sözleşmesi’nde belirtildiği şekilde yerine getirilip getirilemediği;

getirilemediği durumlarda hizmet sürecinde karşılaşılan sorunlar ve eksikliklerle bunlara yönelik çözüm önerilerine yer verilmektedir.

MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmanın kuramsal temelini, kadına yönelik şiddetle mücadelenin yasal dayanaklarından biri olan “İstanbul Sözleşmesi” ile bu sözleşmeye ilişkin hazırlanan “Açıklayıcı Metin” oluşturmaktadır. İstanbul Sözleşmesi’nin Giriş bölümünde toplumsal cinsiyet temelli kadına yönelik şiddetin, erkekler ve kadınlar arasında tarihsel olarak inşa edilen ve erkeğin lehine, kadınınsa aleyhine işleyen güç ilişkilerinin sonucu olduğu belirtilmektedir (İstanbul Sözleşmesi, 2011). Sözleşme maddelerindeki hükümlerin de, bu çerçevede, erkeklerin kadınlar üzerinde tahakküm kurmalarına olanak tanıyan yapıların çözülerek toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışının toplumun geneli tarafından benimsenmesi hedefine yönelik olduğu görülmektedir.

Örneğin İstanbul Sözleşmesi’nde kadına yönelik şiddet şöyle tanımlanmaktadır: *“kadınlara yönelik şiddet”, bir insan hakları ihlali ve kadınlara yönelik ayrımcılığın bir biçimi olarak anlaşılmaktadır ve ister kamusal ister özel alanda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar veya ıstırap veren veya verebilecek olan toplumsal cinsiyete dayalı her türlü eylem ve bu eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma anlamına gelir*” (İstanbul Sözleşmesi, Madde 3, 2011).

İstanbul Sözleşmesi’nin amacı ise şöyle açıklanmaktadır: *“Kadınları her türlü şiddetten korumak, kadınlara yönelik şiddet ve ev içi şiddeti önlemek, kovuşturmak ve ortadan kaldırmak...”* (İstanbul Sözleşmesi, Madde 1, 2011).

Kadınları her türlü şiddetten koruma amacının ne şekilde yerine getirileceğinin ayrıntılarına da İstanbul Sözleşmesi’nin *“Koruma ve Destek”* başlıklı bölümünde yer verilmiştir. Buna göre İstanbul Sözleşmesi’ni imzalayan Taraflardan, şiddet mağdurlarının korunması ve desteklenmesi amacıyla, uygun mekanizmalar oluşturularak ilgili kurumlar arasında etkin işbirliğinin sağlanması için gerekli hukuki ve diğer önlemleri almaları beklenmektedir (İstanbul Sözleşmesi, Madde 18, 2011).

Şiddet gören kadının, şiddet gördüğü ortamdan uzaklaşarak güvenli bir ortamda kalmasını sağlayan kurumların başında sığınmaevleri gelmektedir. Nitekim İstanbul Sözleşmesi’nin *“Koruma ve Destek”* başlıklı bölümünde, sığınmaevleri; başta kadınlar ve çocuklar olmak üzere mağdurların güvenli bir ortamda kalmalarını sağlayan kurumlar olarak tanımlanmakta (İstanbul Sözleşmesi, Madde 23, 2011),

İstanbul Sözleşmesi'nin açıklayıcı metninde de sığınmaevlerinin işlevi şöyle belirtilmektedir: “... işlevleri kalacak güvenli bir yer sağlamanın ötesindedir. Kadınlara ve çocuklarına destek sunmakta; travma deneyimleriyle baş edebilmelelerini, şiddet içeren ilişkilerinden kurtulmalarını, öz saygılarını tekrar kazanmalarını ve kendi seçimleri olan bağımsız bir yaşamın temellerinin atılmasını sağlamaktır.” (İstanbul Sözleşmesi Açıklayıcı Metin, Madde 23/133, 2011).

İstanbul Sözleşmesi'nde ayrıca, Tarafların mağdurları şiddet eylemlerinin tekrarlanmasından korumakla yükümlü olduklarına dair bir hüküm bulunmaktadır (İstanbul Sözleşmesi, Madde 18/1, 2011). “Kadına Yönelik ve Aile İçi Şiddete Karşı Mücadele Uzmanlar Grubu” (GREVIO) tarafından, ülke raporlarına esas teşkil etmek üzere hazırlanan anket çalışmasında da bu hüküm “Tüm koruma ve destek hizmetleri ayrıca, mağduriyetin tekrarlanmasını önlemeyi amaçlamalı...” (GREVIO/Inf 2016) şeklinde vurgulanarak bir anlamda taraf ülkelere yeniden hatırlatılmıştır.

İstanbul Sözleşmesi'nin hükümlerine ilişkin yukarıda yer verilen açıklamalar; kadını şiddetten koruma amaçlı hizmetlerin ve ihtiyaç duyduğu desteklerin sağlanmasına yönelik kurulan mekanizmaların, Türkiye özelinde, ne ölçüde yeterli olduğu sorusunu akla getirmektedir. Çalışmanın uygulama aşamasında bu ve benzeri sorulara yanıtlar aranması ve olası sorunlara ilişkin çözümler üretilebilmesi için ihtiyaç duyulan veriler, iki ayrı çalışmadan alınmıştır. İlk çalışma, kadına yönelik şiddet üzerine 2012-2013 yılları arasında Çankaya Belediyesi Kadın Sığınmaevi'nde gerçekleştirilen bir alan araştırmasıdır. Araştırma kapsamında sığınmaevinde aile içi şiddet gören 32 kadınla, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak konuşulmuştur. Görüşmeler sırasında 14 kadının bir'den fazla sığınmaevi deneyimi yaşadıklarına ilişkin veriler elde edilmiştir. Veriler, sığınmaevinde koruma ve destek hizmetinden sonra günlük yaşamlarına dönen kadınlardan bir kısmının neden yeniden sığınmaevi hizmetlerine ihtiyaç duyduğu sorusunu da beraberinde getirmiştir. 2017 yılında düzenlenen “Kadın Konukevi Sonrası Destek Mekanizmaları Çalıştayı” ise bu sorunun yanıtlarına ulaşmak amacıyla kullanılan bir diğer çalışma olmuştur. Dört farklı oturumun yapıldığı ulusal nitelikli çalışmaya, kadına yönelik şiddetle mücadele alanında çalışan çeşitli kurum ve kuruluşların temsilcileri katılmıştır. Bu çalışmada, söz konusu çalıştayı “Sığınmaevi Sonrası Destek Mekanizmaları” başlıklı oturum raporundan yararlanılmıştır. Rapor, kadına yönelik şiddetle mücadele alanında hizmet veren kurum ve kuruluşların temsilcilerinin alandan getirdikleri güncel veriler doğrultusunda hazırlanmıştır.

KAPSAM

Dünyanın herhangi bir yerinde, herhangi bir zaman diliminde, herhangi bir kadının toplumsal cinsiyet eşitsizliği temelli şiddete maruz kalabileceği, bir tahmin olmanın çok ötesinde, bugün en azından kadın çalışmaları alanında tartışmasız kabul edilen bir gerçekliktir. Dolayısıyla, toplumsal cinsiyet eşitsizliği temelli kadına yönelik şiddetin kadının insan haklarını ihlal eden evrensel ölçekte bir sosyal problem olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bununla birlikte şiddete maruz kalan her kadın, şiddetten korunmak ve destek hizmeti almak için sığınmaevlerine başvurmamaktadır. Kapsamı Türkiye ile sınırlamak gerekirse, sığınmaevleri üzerine yapılan çalışmalar ve bazı sığınmaevleri tarafından hazırlanan raporlar, sığınmaevlerinden hizmet alan kadınların demografik ve sosyo-ekonomik özellikler bakımından bazı ortak noktaları bulunduğunu ortaya koymaktadır (Sallan Gül, 2011: 131-137; Aydın, 2014: 116; İzmir Büyükşehir Belediyesi Kadın Danışma Merkezi, 2011; Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2017)

Çalışma ve raporlar incelendiğinde sığınmaevlerine gelen kadınların çoğunluğunun 20-40 yaş aralığında, ilkokul mezunu, evli ve en az bir çocuklu olup herhangi bir işte çalışmadıkları ve bununla bağlantılı olarak, ekonomik özgürlüklerinin olmadığı görülmektedir. Çalışma, bu çerçevede, yukarıda belirtilen özelliklere sahip şiddet gören kadınlarla sınırlı tutulmuştur.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Çankaya Belediyesi Kadın Sığınmaevi'nde 2012-2013 yılları arasında, ailenin korunmasını sağlayan dayanışma örüntüleri ile kadına yönelik şiddet arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla gerçekleştirilen alan araştırması kapsamında ev içi şiddete maruz kalan 32 kadınla görüşülmüştür. Görüşmeler sırasında 32 kadından 14'ünün sığınmaevinde ilk kez bulunmadıkları; daha önceden de bir veya daha fazla kez sığınmaevlerinde kaldıklarına ilişkin veriler elde edilmiştir. Bu veriler şiddetten korunmak ve destek hizmeti almak üzere bir süre sığınmaevinde kalan kadınlardan bazılarının sığınmaevinden ayrıldıktan sonra günlük yaşamlarında karşılaştıkları ve mücadele edemedikleri çeşitli sorunlardan dolayı yeniden sığınmaevine gelmek durumunda kaldıklarını, bir diğer anlatımla sığınmaevi, günlük yaşam, sığınmaevi döngüsü içinde bulduklarını gösterir niteliktedir. Veriler aynı zamanda, şiddetten koruma ve destek hizmetlerinin, İstanbul Sözleşmesi uyarınca; yaşanan mağduriyetlerin tekrarlanmasını önleyecek şekilde yerine getirilmesinde sorun ve/veya eksiklikler olduğu düşüncesini de akla getirmiştir. Sı-

ğınmaevinden ayrıldıktan sonra yeniden sığınmaevine dönmek durumunda kalınmasının nedenleri görüşmeler sırasında kadınların anlatımlarıyla kısmen belirlenmekle birlikte konuya çözüm odaklı dikkat çekebilmek amacıyla, “*Kadın Konukevi Sonrası Destek Mekanizmaları Çalıştayı*”, “*Sığınmaevi Sonrası Destek Mekanizmaları*” oturum raporu da incelenmiştir. Söz konusu oturum raporunda, ev içi şiddete maruz kalarak, şiddetten kurtulmak ve maruz kaldığı şiddet ortamından uzaklaşmak için sığınmaevine gelen kadınlardan bazılarının sığınmaevinden ayrılıp günlük yaşamlarına geri döndükten sonra çeşitli nedenlerle tekrar sığınmaevine geldikleri belirtilmektedir. Nitekim bu durum, yukarıda yer verilen alan araştırması verilerini de doğrulamaktadır.

Oturumun bir sonraki aşamasında, sığınmaevinden ayrılan kadınların neden yeniden sığınmaevine dönmek durumunda kaldıkları sorusuna yanıt aranmıştır. Özellikle ŞÖNİM ve sığınmaevlerinde çalışan uzmanların alandan getirdikleri güncel bilgiler doğrultusunda, kadınların sığınmaevine yeniden dönme nedenleri yedi başlık altında toplanmıştır. Bu nedenler:

- 1) sığınmaevinden erken ayrılma
- 2) ekonomik sorunlar
- 3) hukuki sorunlar
- 4) tedbir kararlarının uygulanmaması
- 5) kök aileye dönüş ve yaşanan sorunlar
- 6) sağlık sorunları
- 7) kadının güçlenememesi

olarak belirlenmiştir.

Bu çalışma kapsamında kadınların sığınmaevine geri dönmelerine neden olan etkenlerden; sığınmaevinden erken ayrılma, ekonomik sorunlar ve tedbir kararlarının uygulanmaması ele alınmaktadır.

SİĞINMAEVİNDEN ERKEN AYRILMA

Şiddetten korunmak ve destek hizmeti almak için sığınmaevine gelen kadınlardan bazıları; aşağıda belirtilen nedenlerden dolayı hizmet alamadan sığınmaevinden erken ayrılabilirler:

- a) ön kabul birimlerinin zaman zaman yoğun olması,
- b) sığınmaevi koşullarının yeterli gelmemesi.
- c) içinde bulunduğu kırılabilir ruh halinin de etkisiyle kadının ortama uyum sağlamaması.

Bu noktada sığınmaevinden erken ayrılmakla ilgili oturum raporunda belirtilen nedenlerle alan araştırması kapsamında görüşülen kadınların deneyimlerinin örtüştüğü görülmektedir. Örneğin sığınmaevinde görüşülen ve daha önce başka sığınmaevlerinde de kalmış olan Esin⁵, konuyla ilgili deneyimlerini şöyle anlatmıştır:

“... Kadın konukevleri, oralar çok berbat bir yer. Ben ilk gittiğimde yerde yattım. Tuvaletin önünde bile yerde yatıyorduk, millet üst üste; böyle tek kişilik koltuklarda bile 2 kişi yatıyordu. Ana merkez yeriydi [muhtemelen ön kabul biriminden bahsediyor], çok kalabalık yerlerdi...”

Banu da yaşadığı deneyimi şöyle dile getirmiştir:

“... Karakoldaki polis biz sana orayı tavsiye etmiyor dedi, iyi bir yer değil dedi. İlk kabul iyi bir yer değil dedi. Biz oraya çok kadın gönderiyoruz, ertesi gün kaçıp geliyorlar dedi. Benim için de aynen öyle oldu zaten; ilk kabule gittim, akşam saat sekizde girdim, sabah sekizde çıktım, ama nasıl kaçtığımı ben bilmiyorum. Benim çocuklarım orada sıkıntı çektiler. Oyuncaklarını götürdük oyuncak almadılar. Abur cuburları falan vardı; onları öğle aralarında kendin verebilirsin dediler, ama gittiğimizde yemek yoktu; yemekleri yiyorlar, artıkları koyuyorlar oraya, dökmek gibi bir alışkanlıkları yok. Oranın yönetimini de suçlayamam; çünkü her seviyeden insan geliyor, her kesimin yaşam tarzı, gördüğü şeyler aynı değil, kimse kimseye ayak uydurmak zorunda değil...”

Farklı sığınmaevlerinde kalan Gizem ise yaşadığı deneyimlerden hareketle sığınmaevleri arasında şöyle bir karşılaştırma yapmıştır:

“... [Şiddet gören bir kadın] bu tür yerlere düşerse, mesela buraya geldiğim gündən beri, Allah var yukarıda dört dörtlük, bu tür yerlere düşerse [şiddete/kocasına] katlanmasını önermem. Ama mesela orada [başka bir şehir adı veriyor] bir yer tanıdım; oraya düşecekse, illallah! Benim psikolojim orada bozuldu; kocasının yanı daha iyi. Orası psikolojik şiddet, hep bağırıp, çağırıyorlar...”

Oturum raporu, alan araştırmasından elde edilen verilerle birlikte incelendiğinde, bazı sığınmaevi koşulları ve uygulamalarının, kadının hizmet almadan sığınmaevinden ayrılmasına sebep olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, aynı zamanda, kadını şiddetten koruma ve destek hizmetlerinin İstanbul Sözleşmesi uyarınca; yaşanan mağduriyetin tekrarlanmasını önleyecek şekilde yerine getirilmesinde zaman zaman yetersiz kalındığını da göstermektedir.

⁵ İsimler kadınların gerçek isimleri olmayıp, araştırmacı tarafından kadınlara verilen takma isimlerdir.

EKONOMİK SORUNLAR

Sığınmaevine gelen kadınların çoğunluğunun öğrenim düzeylerinin düşük olması, düzenli geliri olan bir işte çalış(a)mamaları ve dolayısıyla ekonomik özgürlüğe sahip olmamaları, sığınmaevinden ayrıldıktan sonra bağımsız bir yaşam sürebilmelerinin önünde çok önemli bir engel oluşturmaktadır. Nitekim şiddet gören kadının sığınmaevine, ayrıldıktan sonra tekrar dönmesinin başlıca nedenlerinden biri olarak yaşamış olduğu ekonomik sorunlar gösterilmektedir. Oturum raporuna göre sığınmaevinden ayrılan bir kadın, aşağıda belirtilen ekonomik temelli sorunlarla karşılaşması durumunda yeniden sığınmaevine dönebilmektedir:

- a) öğrenim düzeyinin düşük olması ve/veya herhangi bir mesleki beceriye sahip olmaması gibi faktörlerin de etkisiyle yaşamını sürdürebilecek düzeyde gelir getiren kalıcı bir işte istihdam imkânı bulamaması; daha çok temizlik işleri gibi düşük gelirli işlerde istihdam edilmesi ve güvencesiz çalışması,
- b) düzenli geliri olan kalıcı bir işte çalışma olanağı bulabilse dahi bu olanağı, genellikle bir'den fazla, bakıma muhtaç küçük yaşta çocuğu/çocukları olduğu için değerlendirememesi,
- c) can güvenliği tehlikesi bulunması durumunda, gizlilik esasına uyulmaması nedeniyle istihdam edildiği işte uzun süre çalışamaması.

Oturum raporunda belirtilen, şiddet gören kadınların sığınmaevine geri dönmek durumunda kalmalarına neden teşkil eden ekonomik temelli sorunlar, alan araştırması kapsamında görüşülen kadınların anlatımlarıyla da bir anlamda doğrulanmaktadır. Alan araştırmasının verilerine göre, bir'den fazla sığınmaevi deneyimi bulunan 14 kadından 7'si ilkokul, 4'ü ortaokul, 2'si yüksekokul ve 1'i üniversite mezunudur. 14 kadının tamamı çocuk sahibi olup çocuk sayısı 1-4 arasında değişmektedir.

Okul öncesi yaşlarda 2 çocuğu olan, ilkokul mezunu Esin'in iş bulma ve çalışma konusundaki deneyimleri, kadınların yeniden ve yeniden sığınmaevine dönmelelerinin ekonomik temelli nedenini ortaya koyar niteliktedir:

"... İşimi buldum da ek iş bakıyorum; hangisi uygunsuz ona gideyim diyorum. Adamın [çalıştığı iş yeri sahibi] tavırları biraz cimriye benziyor. Çünkü işe girdim, fiyatı [ücreti] nedir falan demedi, deneme süresi falan dedi, ama insan çalıştırdığı insana şu fiyat diyebilir, açık sözlü olmaması beni biraz şey yaptı [Ne tür bir iş yapıyorsun?]. Lokantada bulaşık yıkıyorum. Ben işte bir ev temizliği falan var da onlara da gitmeyi düşünüyorum, eğer hani kabul ederlerse çocuklarımla falan giderim, otururlar yanımda..."

Alan araştırması kapsamında sığınmaevi müdiresi ile de görüşülmüştür. Görüşmeler sırasında sığınmaevi olarak, kadınlara iş bulma konusunda bazı zorluklar yaşadıklarını belirten müdire, yukarıda iş bulma ve çalışma deneyimi kendi ifadeleriyle aktarılan Esin'in sonraki günlerde ne tür güçlüklerle karşılaştığını ve yaşadıkları sonucunda nasıl bir karar aldığını şöyle anlatmıştır:

“... Biz kadınları temizliğe gönderiyoruz, bulaşıkçılık yapmaya gönderiyoruz. Bir kadınımda vardı, üç ay boyunca gitti, bulaşık yıkadı, elleri egzama oldu, parasını alamadı. Üç ay bir kadın için çok önemli bir süre. ... Eşiyle bir şekilde iletişime geçti bizim dışımızda, barıştı gitti, şimdi gayet mutluymuş, ama eşe giderken bir kadın güçlü gitmeli [Ama sözü edilen kadın güçlü olmadığı halde mi döndü?]. Olmadığı halde döndü gibi değil ama tutunabilirdi Esin. İki çocukla işi zor, ama kocaya gidiş şekli tamamen çaresizlikten değil, kendisi de istedi, diyalog kurduklar, çocuklar için böyle olur dedi, bir de kendisi de istedi; galiba çünkü bir yıldan, bir buçuk yıldan fazla sığınmaevlerinde dolaşıyordu...”

Oturum raporu ve alan araştırması kapsamında yer verilen örnek incelendiğinde, şiddet öyküsü bulunan bir kadının yaşamını şiddetten uzak, bağımsız bir birey olarak sürdürebilmesi için, ekonomik özgürlüğe sahip olması gerektiği net bir şekilde görülmektedir. Ancak, şiddetten korunmak ve destek hizmeti almak için sığınmaevine gelen kadınların demografik ve sosyo-ekonomik özellikleri göz önünde bulundurulduğunda, söz konusu kadınların kendi çabalarıyla ekonomik özgürlüklerini kazanmalarının son derece güç olduğu da bir o kadar açıktır. Bu noktada İstanbul Sözleşmesi'ne göre, şiddet gören kadının ekonomik olarak güçlenmesine yönelik alınan tedbirlerin yaşanan mağduriyetin tekrarlanmasını önleyecek şekilde uygulanmasında bazı eksikliklerin bulunduğu anlaşılmaktadır.

TEDBİR KARARLARININ UYGULANMAMASI

Oturum raporunda, kadının sığınmaevi sonrası şiddete maruz kalabilme olasılığına karşı gerekli tedbir kararlarının uygulanmaması, sığınmaevine geri dönme nedenlerinden biri olarak belirtilmiştir. İstanbul Sözleşmesi esas alınarak hazırlanan 6284 sayılı *Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun*'a göre kolluk birimleri kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda gerekli tedbirleri almak ve uygulamakla yükümlüdür (6284 Sayılı Kanun, Madde 9/3, 2011). Bununla birlikte ilgili kanun hükmü, oturum raporunda da belirtildiği gibi, her zaman gereğince uygulanmamaktadır. İstanbul Sözleşmesi ayrıca, Sözleşmeyi kabul eden ülkelerden şiddet olaylarında “*arabuluculuk ve uzlaştırma da dahil olmak üzere, zorunlu alternatif uyuşmazlık çözüm süreçlerini yasaklamak*

üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri” almalarını istemektedir (İstanbul Sözleşmesi, Madde 48/1, 2011). Ancak aile birliğini koruma hassasiyetinin de etkisiyle; aile büyükleri, akrabalar, yakınlar ve/veya kolluk görevlileri tarafından şiddete maruz kalan kadını, kendisine şiddet uygulayan kişiyle barıştırma yoluna gidilmesi, bir diğer ifadeyle arabuluculuk ve barıştırma kültürü, söz konusu hükmün uygulanmasını güçleştirebilmektedir.

Nitekim alan araştırmasında görüşülen kadınların bazılarının kolluk görevlileriyle olan deneyimleri yukarıdaki değerlendirmeleri doğrulamaktadır. Kendisiyle görüşüldüğü dönemde can güvenliği tehlikesi bulunduğu için sürekli yer değiştirmek durumunda kalan Mine, koruma kararı çıkartmak üzere kolluk birimlerine başvurduğunda yaşadıklarını şöyle anlatmıştır:

“... Buradaki karakola gittim, koruma kararı çıkartmak için... Gittik 4-5 saat bekledim, toplantısının bitmesini bekledim baş komiserin. Oraya girdim ve bana baş komiser ne dedi biliyor musunuz? Şu anda hiçbir şey yapamam. Size nasıl bir şey yapabilirim; binanın etrafında görürseniz, telefon ederse dedi... Beni dedim; görürse, telefon ederse, o zaman siz gelip beni mezara koyarsınız, onu da hapse atarsınız, bu dosya burada kapandı dersiniz, siz de rahatlarsınız dedim. Sen bana koruma çıkarmazsan onun yapacağı o. Açıkça siz bana diyorsunuz ki git onu ya öldür ya öl, biz de bu dosyayı kapatalım diyorsunuz dedim. Ben bir buçuk yıldır bunu anlatmaya çalışıyorum dedim. Yani açıkça bunu söylemek istiyorlar bana ve söylüyorlar da; görürsen, telefon ederse siz bize haber verin. Ya kardeşim, ben telefon ettim; polis gelene kadar beş ay esir kaldım. Sonum ne olacak? Bu sefer zaten önce seni öldüreceğim sonra kendim öleceğim diyor. O zaman siz onu bekliyorsunuz diyorum [Ne yaptı polis?]. Hiçbir şey yapmadı, beni geri gönderdi, koruma kararı çıkartmadı...”

Ailesi tarafından sözde töre gerekçesiyle öldürülmek istenen Gizem ise, kapatıldığı yerden kaçarak, sığınmaevine yerleştirilmek için kolluk birimlerine başvurduğunda kolluk görevlilerinin kendisini ailesine nasıl teslim ettiklerini şöyle anlatmıştır:

“...ben bekârken polise sığındım, polis beni tekrar babama teslim etti... [Nasıl davrandı karakoldakiler, ne diyorlardı?] bağırdılar [Ne dediler?] Kötü yola düşersen, sen orada ne yapacaksın, en fazla tutacaklar; üç aydır, altı aydır, o saatten sonra ne yapacaksın diye kızdılar... o senin ailendir, kötü gününü istemez, direkt babama teslim ettiler, sonra babam yine beni boğmaya kalkıştı ipe...”

Gizem evlendikten sonra eşinden de şiddet gördüğünü, ancak ilk karakol deneyiminden sonra eşinin kendisine şiddet uyguladığını kolluk birimlerinden nasıl sakladığını ise şöyle anlatmıştır:

“... Bir defa polis etrafımızı sardı, burnum su gibi kanıyor, eşim yol ortasında beni dövmüştü. Ne yapıyorsunuz dedi, dedi ki kadına şiddet mi uyguluyorsunuz, ihbar geldi kadın dövülüyor diye. Hayır dedim, beni dövmüyor, dedim. [Neden?] Çünkü şimdi şöyle, karakola gittikten sonra beni tekrardan eşime teslim ederse, bir defa ben bunu yaşadım, bu sefer benim ölümüm olur. Ben dedim ki ben riskli bir gebelik taşıdığım için burnum kanıyor, kendisi de durdurmaya çalışıyor...”

Araştırma kapsamında görüşülen kadınların deneyimleri, oturum raporunda belirtildiği gibi, tedbir kararlarının gereği gibi uygulanmadığına birer örnek oluşturmaktadır. Kadını şiddetten korumaya yönelik tedbir kararlarının, İstanbul Sözleşmesi uyarınca mağduriyetin tekrarlanmasını önleyecek şekilde alınmaması ise, yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi, kadının yeniden sığınmaevine dönmesine neden olabilmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Oturumun son bölümünde çözüm önerilerine yer verilmiştir. Getirilen çözüm önerileri; kısa, orta ve uzun vadede sonuç verebilecek şekilde sıralanabilir. Buna göre şiddet gören kadına sığınmaevinde kaldığı sürede düzenli maddi yardımda bulunulması, sığınmaevinden ayrıldıktan sonra kira ve ek giderler için maddi destek sağlanması, eşya ihtiyacının karşılanması, kreş hizmetlerinden ücretsiz yararlanabilmesi, sosyal yardım ve dayanışma vakıflarından maddi yardım alabilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması kısa vadede sonuç verebilecek çözüm önerilerinden bazılarıdır. Sığınmaevlerinin personel ve fiziki koşullar bakımından eksikliklerinin giderilmesi, sayılarının artırılması, kadınların mesleki beceri kazanabilmeleri için meslek edindirme kurslarına katılmalarının sağlanması, okul öncesi yaşlardaki çocuklarını bırakabilecekleri esnek çalışma saatlerine sahip kreşlerin açılması, istihdam önceliği tanınması, tedbir kararlarının ilgili kanun hükümlerine uygun olarak alınabilmesi için kolluk görevlilerine hizmet içi eğitimlerin verilmesi, tedbir kararlarının etkin bir şekilde izlenmesi için şiddet önleme ve izleme merkezlerinin sayısının artırılması ve benzeri öneriler orta vadede sonuç getirmesi öngörülen önerilerdir. Toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışının içselleştirilmesine yönelik her türlü farkındalık oluşturma ve bilinç yükseltme çalışmaları ise, kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılması nihai hedefi doğrultusunda zihniyet

dönüşümünün gerçekleşmesini sağlayacak, uzun vadede sonuç vermesi beklenen önerilerdir.

Yukarıda bazılarına yer verilen çözüm önerileri hayata geçirildiği ölçüde, şiddet gören kadının güçlenebilmesi en azından teorik olarak mümkün görünmektedir. Kadın güçlendiği oranda sığınmaevlerinden destek alma talebinin de o oranda azalacağı, bu bağlamda öngörülebilir. Böylelikle kadını şiddetten koruma hedefinin, İstanbul Sözleşmesi uyarınca, yaşanan mağduriyetlerin tekrarlanmasını önleyecek şekilde yerine getirilmesi de mümkün olabilecektir.

Ancak kısa, orta ve uzun vadede sonuç vermesi öngörülen çözüm önerilerinin eş zamanlı ve birbirini tamamlayacak şekilde hayata geçirilebilmesi için ihtiyaç duyulan kurumlararası işbirliklerinin ve destek mekanizmalarının sürdürülebilir olması önemlidir. Bu noktada özellikle kısa vadede sonuç alınan çözümlerden biri olan maddi destek ağırlıklı sosyal yardımların; orta ve uzun vadede sonuç verecek çözümlerin hayata geçirilmesini engelleyebilen çeldirici bir yönünün olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Şiddet gören kadına hem sığınmaevinde kaldığı sürede hem de sığınmaevinden ayrıldıktan sonra yardım amaçlı maddi destekte bulunmak hiç şüphesiz kadının güçlenmesine büyük katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte sosyal yardım adı altında verilen maddi desteğin kalıcı olması, kadının sosyal yardımlara bağımlı bir yaşam sürmesine de neden olabilmektedir. Bu durum ise İstanbul Sözleşmesi'nin, toplumsal cinsiyet eşitsizliği temelli kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılarak, kadının özgür bir birey olarak bağımsız bir yaşam sürmesi hedefinden önemli bir sapma anlamına gelmektedir. Connell, ataerkil toplum yapısını eleştirirken; kadınların "*yardım hizmetlerinin asıl tüketicileri olduğu*"(Connell, 1998: 180) şeklinde bir saptamada bulunur. Ancak, sosyal yardımlardan faydalanma, kadının özgür iradesiyle yaptığı bir tercih olmaktan daha çok, ataerkil anlayış temelinde inşa edilen geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin bir sonucu olarak çocukluğundan itibaren maruz kaldığı hak mahrumiyetlerinin bir sonucudur. Öğrenim görme, kamusal hayata katılma, mesleki beceri edinme gibi hakları engellenen kadının, bunlara ek olarak çocuk yaşta evlendirilmesi, ekonomik özgürlüğe sahip olamaması; maruz kalabileceği şiddet karşısında sosyal yardımlara ihtiyaç duymasını bir anlamda kaçınılmaz kılmaktadır. Bu aşamada devreye giren sosyal yardımlar, kadının yaşamını bir ölçüde kolaylaştırır da, kadının güçlenmesine ve bağımsız bir yaşama geçmesine hizmet etmekten daha çok yaşamını yardımlara bağımlı sürdürmesine sebep olabilmektedir.

Ayrıca maddi destek sağlamaya yönelik sosyal yardımların sürdürülebilirliği de sorunlu görünmektedir. Zira küresel, bölgesel, ulusal ve/veya yerel düzeyde yaşanabilecek sosyo-ekonomik temelli sorunlar nedeniyle kadınlara verilen sosyal yardımların kesilmesi her zaman için olasıdır. Böyle bir durumda kadının yaşamını sürdürmekte zorlanması kaçınılmaz olacaktır. Bunun yanı sıra kadınlara sosyal yardım kapsamında yapılan maddi destek, iktidar mücadelelerinde politika malzemesi olarak da kullanılabilmekte; kadının bağımsız bir yaşam sürebilmesine yönelik mekanizmalar oluşturmak yerine kadını sosyal yardımlara bağımlı kılan popülist politikalara ağırlık verilebilmektedir.

Özetle sosyal yardım olarak verilen maddi destek, kısa vadede kadının güçlenmesini sağlaması bakımından gerekli olmakla birlikte, bu maddi yardımın geçici sonuçlarına bakılarak kadını tümüyle sosyal yardımlara bağımlı kılmak kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılması hedefinden uzaklaşılması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla çözüm önerilerinin ancak ve ancak birbirlerini tamamlayacak şekilde ve İstanbul Sözleşmesi'nin hedefleri göz önünde bulundurularak hayata geçirilmesi durumunda, bir başka ifadeyle, toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışının benimsenmesini sağlayan bir zihniyet dönüşümünün gerçekleşmesiyle kalıcı sonuçlar alınabileceği her daim akılda tutulmalıdır.

KAYNAKÇA

Connell, R. W. (1998). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar. Toplum, Kişi ve Cinsel Politika.* (C. Soydemir, Çev.). Ayrıntı Yayınları. İstanbul.

Ertürk, Y. (2015). *Sınır Tanımayan Şiddet.* Metis Yayınları. İstanbul.

Sallan Gül, S. (2011). *Türkiye'de Kadın Sığınmaevleri. Erkek Şiddetinden Uzak Yaşama Açılan Kapılar mı?.* Bağlam Yayıncılık. İstanbul.

Aydın, A. (2014). *Ailenin Korunmasını Sağlayan Dayanışma Örüntüleri İle Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Arasındaki İlişki: Çankaya Belediyesi Kadın Sığınmaevi'nde Kalan Kadınlar Örneği.* Yayımlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kadın Konukevi Sonrası Destek Mekanizmaları Çalıştayı (2017). *Yayımlanmamış Sonuç Raporu.* Ankara.

İzmir Büyükşehir Belediyesi Kadın Danışma Merkezi. (2011). Kadın Sığınmaevi 2011 yılı Verileri. 18 Haziran 2018 tarihinde http://kadindanisma.-izmir.bel.tr/Upload_Files/FckFiles/file/KadinSiginmaEvi_2011.pdf adresinden erişildi.

Ankara Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Kadın ve Aile Şube Müdürlüğü. (2017). Şiddetle Mücadele Mekanizmaları Kadın Danışma Merkezi ve Kadın Sığınmaevi Yıllık Raporu. 18 Haziran 2018 tarihinde https://www.ankara.bel.tr/files/8315/1904/5639/siddetle_mucadele_mekanizmaları_faaliyet_raporu2017.pdf adresinden erişilmiştir.

6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun. (2012). T.C. Resmi Gazete, 28239.

Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi). (2011).

Açıklayıcı Metin. Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi. CETS -210. (2011).

GREVIO. Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi) Hükmünün Yürürlüğe Konmasına Yönelik Yasal ve Diğer Tedbirlerle İlgili Anket Çalışması. GREVIO/Inf (2016)